

9. SINIF TARİH DERSİ

1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAV PROVASI • PUANLAMA ANAHTARI

Senaryo 3 • Kitapçık A • Sezgi Empati Educational Assessments • www.sanalsinav.com

1. TAR.9.1.1 • Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme • kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Elif için tarihsel empatiyi (geçmişteki insanları kendi koşulları içinde anlamayı) belirtir.	2
a)	Kerem için kültürel mirası koruma bilincini (ya da tarihî çevreye / toplumsal hafızaya sahip çıkması) belirtir.	2
a)	Hilal için eleştirel düşünmeyi (bilgiyi sorgulama, kaynakları karşılaştırma ya da benzeri bir ifadeyi) belirtir.	2
b)	Çeşmenin mahallenin / toplumun ortak mirası olduğunu belirtir.	2
b)	Korunmasının toplumun ortak hafızasını yaşatacağını ya da mirası gelecek kuşaklara aktaracağını açıklar.	2

a) Örnek cevap: Elif: tarihsel empati. Kerem: kültürel mirası koruma bilinci. Hilal: eleştirel düşünme (bilgiyi sorgulama).

b) Örnek cevap: Çeşme bütün mahallenin ortak mirasıdır; korunduğunda mahallenin geçmişi ve ortak hafızası gelecek kuşaklara aktarılır.

Sık hatalar: Faydayı adlandırmak yerine öğrencinin ne yaptığını tekrar etmek; Kerem'in katkısını yalnızca kişisel merakla açıklamak

2. TAR.9.1.1 • Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme • orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Ömer'in görüşüne katılmadığını ya da görüşün eksik / yanlış olduğunu belirtir.	3
a)	Örnekteki eski salgın kayıtlarının bugünkü bir soruna çözüm üretmede kullanıldığını vurgulayarak geçmiş deneyimlerin bugünü anlamaya ve sorun çözmeye katkı sağladığını açıklar.	5
b)	Örnekte geçmeyen bir fayda belirtir (ör. kimlik ve aidiyet bilinci, tarihsel empati, eleştirel düşünme, kültürel mirası koruma, toplumsal hafızayı canlı tutma).	2
b)	Belirttiği faydanın bireye ya da topluma ne kazandırdığını açıklar.	5

a) Örnek cevap: Ömer'in görüşü yanlıştır. Örnekte yüz yıl önceki salgının kayıtları, bugünkü salgında hangi önlemlerin işe yarayacağını bulmak için kullanılmıştır. Demek ki geçmiş deneyimler bugünün sorunlarını anlamamıza ve çözmemize yardım eder.

b) Örnek cevap: Tarih öğrenmek eleştirel düşünmeyi geliştirir: Farklı kaynakları karşılaştırmayı öğrenen kişi, bugün karşılaştığı haberleri de sorgular ve yanlış bilgiye kolayca kapılmaz.

Sık hatalar: Görüşü değerlendirirken öğretmenin örneğini kullanmamak; b) maddesinde örnekteki faydayı (geçmişten ders çıkarma) tekrar etmek

3. TAR.9.1.2 · Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme · orta**15 puan**

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Kalenin kuşatıldığını ve el değiştirdiğini (kale halkının kaleyi bıraktığını) belirtir.	2
a)	Bunun kırkıncı günde gerçekleştiğini belirtir.	2
b)	Kaynak A'nın yazarının kuşatan tarafa bağlı olduğu için kendi ordusunu güçlü gösterdiğini (teslimi korkuya bağladığını) açıklar.	2
b)	Kaynak B'nin yazarının kale halkından olduğu için teslimi çaresizliğe ve anlaşmaya bağladığını açıklar.	2
b)	Farklılığın yazarların olayda taraf olmasından / bakış açısından kaynaklandığı genellemesini yapar (A'nın olaydan 20 yıl sonra, B'nin olay sırasında yazılmasını bu farka ekleyen de bu puanı alır).	2
c)	Uygun bir çalışma önerir ve nesnelliğe katkısını belirtir (ör. olayda taraf olmayan üçüncü kaynakları incelemek, teslim antlaşmasına ait belgeyi aramak, kaledeki sarnıçlar gibi materyal kanıtları incelemek, kaynakları karşılaştırmak).	5

a) Örnek cevap: Kale kuşatılmış ve kırkıncı gün kale halkı kaleyi bırakmıştır.

b) Örnek cevap: Kaynak A'nın yazarı kuşatan tarafın tarihçisi olduğu için kendi ordusunu güçlü, düşmanı korkak gösterir. Kaynak B'nin yazarı ise kale halkından olduğu için teslimi susuzluk ve onurlu bir anlaşmayla açıklar. Yani anlatımlar yazarların hangi tarafta olduğuna göre şekillenmiştir.

c) Örnek cevap: Olayda tarafsız olan bir gezginin ya da komşu bir devletin kayıtlarını bulup iki anlatımla karşılaştırabilir; böylece taraflı anlatımları denetleyebilir.

Sık hatalar: Ortak olgu yerine bir tarafın yorumunu (korku, onurlu anlaşma) olgu saymak; Hangi kaynağın “doğru” olduğuna karar verip ötekini tamamen yok saymak

4. TAR.9.1.2 · Tarihin doğasını farklı kaynaklar üzerinden inceleyebilme · zor**20 puan**

Madde	Ölçüt	Puan
a)	K2'yi seçer.	3
a)	Birinci gerekçeyi yazar (ör. yardım dağıtmak için hane hane tespit amacıyla hazırlanmış resmî bir kayıt olması).	3
a)	Farklı ikinci bir gerekçeyi yazar (ör. hasar netleştikten sonra hazırlanması; nedeni bilinmeyen konuda “tespit edilemedi” diyerek tarafsız davranması; sayının K1 ile yakın olup K3'teki abartıyla örtüşmemesi).	3
b)	Gazete sahibinin fırıncıyla davalı olmasının (çıkar çatışmasının) haberi taraflı kılabileceğini açıklar.	3
b)	Bu yargının başka kaynaklarla doğrulanmadığını ya da resmî kaydın yangının nedenini tespit edemediğini belirtir.	3
c)	Bir katkı belirtip açıklar (ör. sert rüzgâr bilgisinin yangının hızla yayılmasını açıklamaya yardım etmesi ve başka kaynaklarla sınanabilmesi; olayın halk üzerinde bıraktığı etkiyi ve duyguları yansıtmaması).	5

a) Örnek cevap: K2 daha güvenilirdir. Birincisi, yardım dağıtmak için evler tek tek tespit edilerek hazırlanmış resmî bir listedir. İkincisi, bilmediği konuda “sebeup tesbit edilemedi” diyerek tarafsız davranmıştır.

b) Örnek cevap: Gazetenin sahibi fırıncıyla davalı olduğu için onu suçlamakta çıkarı olabilir. Üstelik resmî kayıt yangının nedenini tespit edememiştir; bu yargı başka bir kaynakla doğrulanmamıştır.

c) Örnek cevap: K3, o gün sert rüzgâr estiğini bildirir; bu, yangının neden hızla yayıldığını açıklayabilir ve hava durumuna ait başka kayıtlarla sınanabilir.

Sık hatalar: Gazeteyi olaydan hemen sonra yayımlandığı için en güvenilir kaynak saymak; Sözlü anlatımı tamamen değersiz görmek; Tek bir gerekçeyi iki farklı cümleyle tekrar etmek

5. TAR.9.1.3 · Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	L'yi ilk, N'yi son sıraya yazar.	2
a)	Aradaki işlemleri K, M, P sırasıyla yazar.	2
b)	M işleminin kaynak eleştirisi (tenkit; dış ve iç eleştiri) olduğunu belirtir.	2
b)	Sahte, yanlış tarihlenmiş ya da hatalı bilgi içeren kaynaklara dayanılmasını önleyerek ulaşılan bilginin güvenilir olmasını sağladığını açıklar.	4

a) Örnek cevap: L – K – M – P – N

b) Örnek cevap: Kaynak eleştirisidir (tenkit). Sahte ya da yanlış bilgi içeren bir belgeye dayanılırsa okulun tarihi yanlış yazılır; bu adım ulaşılan bilginin güvenilir olmasını sağlar.

Sık hatalar: Kaynakları toplamadan önce yorum yapmayı (P) sıraya koymak; M işlemini yalnızca “kontrol etme” diye adlandırıp gerekçesini yazmamak

6. TAR.9.1.3 · Tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	(1) ve (2)'yi dış eleştiri olarak gösterir.	3
a)	(3)'ü iç eleştiri olarak gösterir.	3
b)	Mektubun kâğıt, mürekkep ve el yazısı bakımından o askere ait, sahte olmayan bir belge olabileceğini belirtir.	2
b)	Mektuptaki “Köye trenle döndük” ifadesinin 1850 tarihiyle çeliştiğini belirterek mektubun 1850'de yazılmış olamayacağını; tarihinin yanlış belirlendiğini (1890 ya da sonrasında yazıldığını) veya metne sonradan ekleme yapılmış olabileceğini açıklar.	5
b)	Mektubun 1850 tarihli bir kaynak olarak kullanılmadan önce ek inceleme ya da başka kaynaklarla karşılaştırma gerektiğini belirtir.	2

a) Örnek cevap: Dış eleştiri: (1), (2). İç eleştiri: (3).

b) Örnek cevap: Kâğıt, mürekkep ve el yazısı mektubun o askere ait gerçek bir belge olabileceğini gösterir. Ancak Hasan “Köye trenle döndük” diyor; bölgeye tren 1890'da geldiği için mektup 1850'de yazılmış olamaz; tarihi yanlış belirlenmiş ya da metne sonradan ekleme yapılmış olabilir. Bu yüzden mektup 1850'yi anlatan bir kaynak olarak kullanılmadan önce başka kaynaklarla karşılaştırılmalıdır.

Sık hatalar: El yazısı karşılaştırmasını içerikle ilgili olduğu için iç eleştiri saymak; Tek bir çelişki yüzünden belgeyi tamamen sahte ilan etmek ya da çelişkiyi görmezden gelmek

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Sıralamayı 3, 2, 1 olarak yazar.	3
a)	Alttaki katmanın önce biriktiği için daha eski olduğunu (üst üste birikme) gerekçe gösterir.	2
b)	Buluntularla tutarlı bir hipotez yazar (ör. yerleşimin bir saldırı ya da savaş sırasında yakıldığı; büyük bir yangın geçirdiği).	2
b)	Hipotezini kül, yanmış kirişler ve ok uçlarından en az ikisiyle ilişkilendirir.	2
b)	Hipotezi sınamak için uygun bir kaynak önerir (ör. bölgeye ait kroniklerde ya da yazılı kayıtlarda bir saldırı / yangın haberi aramak; komşu yerleşimlerde aynı döneme ait yangın katmanını aramak; ok uçlarının hangi topluluğa ait olduğunu incelemek).	2
c)	Sikkenin üzerindeki yılın katmanının oluştuğu dönem hakkında bilgi verdiğini belirtir.	2
c)	Sikke basıldıktan sonra toprağa karışabileceği için 1. katmanın 1585'ten önce oluşmuş olamayacağını (en erken 1585'te ya da sonrasında oluştuğunu) açıklar.	2

a) Örnek cevap: 3 – 2 – 1. Toprak üst üste biriktiği için en alttaki katman ilk oluşan, yani en eski katmandır.

b) Örnek cevap: Kül tabakası, yanmış kirişler ve çok sayıda ok ucu, yerleşimin bir saldırı sırasında yakıldığını düşündürür. Bunu sınamak için bölgeye ait yazılı kayıtlarda o döneme ait bir saldırı ya da yangın haberi aranabilir.

c) Örnek cevap: Sikke 1585'te basıldığına göre 1. katman bu yıldan önce oluşmuş olamaz; katman 1585'te ya da daha sonra oluşmuştur.

Sık hatalar: Katmanları yukarıdan aşağıya yazıp üstteki katmanı en eski saymak; Hipotezi kanıtlanmış bir bilgi gibi yazmak; 1. katmanın kesinlikle 1585 yılında oluştuğunu söylemek